

РОЗДІЛ 10

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 347.963

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/98>

КЛАСНІ ЧИНИ ПРОКУРОРІВ: НЕОБХІДНІСТЬ СЬОГОДЕННЯ ЧИ «КРОК НАЗАД»?

CLASS RANKS OF PROSECUTORS: A NECESSITY OF THE PRESENT OR A “STEP BACKWARDS”?

Бородіна І.В., к.ю.н., доцентка,
доцентка кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого

Дудченко О.Ю., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального процесу

Національний юридичний університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено проблемам адаптації прокуратури до вимог сучасності, з урахуванням прогресивних законодавчих ініціатив та обґрунтуванням їх необхідності в обговорюваній сфері.

Здійснено аналіз зареєстрованих у Верховній Раді України альтернативних проєктів законів, спрямованих на врегулювання питань, пов'язаних з класними чинами та форменим одягом працівників прокуратури. Зокрема, це проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо присвоєння класних чинів працівникам органів прокуратури» (реєстр. № 9452 від 03.07.2023) та проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо удосконалення норм використання символіки та знаків розрізнення в органах прокуратури» (реєстр. № 9452-1 від 19.07.2023). Встановлено, що вказаними проєктами пропонується внести такі зміни до Закону України «Про прокуратуру»:

а) повернути механізм присвоєння класних чинів, передбачивши також можливість пониження та позбавлення класного чину у випадках, визначених профільним Законом та Положенням про класні чини працівників органів прокуратури (зміни до ст. ст. 9, 20-1, 41, 42, 51 Закону);

б) встановити, що положення про виплату надбавки за класний чин працівників органів прокуратури набирають чинності з 01 січня року, наступного за роком припинення воєнного стану.

На підставі систематичного аналізу запропонованих змін і чинного законодавства України, з огляду на сучасні державно-правові реалії, зазначено, що запропоновані зміни потребують ґрунтовного всебічного обговорення та подальшого уточнення. Наведено власну мотивацію із досліджуваних питань.

Акцентовується увага на тому, що в сучасних умовах для України повернення класних чинів для працівників прокуратури може викликати більше негативних наслідків, ніж позитивних. Також реалії сьогодення показують, що це не є першочерговою метою і не є прерогативою для України.

В статті зазначається, що відновлення класних чинів хоч і може мати символічне значення, насправді не розв'язує корінних проблем, що стосуються професійної підготовки прокурорів, забезпечення їхньої незалежності та відповідальності перед громадянами.

Ключові слова: прокуратура, прокурорська діяльність, класні чини, правовий статус прокурора, прокуратура.

The article focuses on the problems of adapting the prosecutor's office to the requirements of modernity, taking into account progressive legislative initiatives and justifying their necessity in the area under discussion.

The author analyzes the alternative draft laws registered in the Verkhovna Rada of Ukraine aimed at regulating issues related to class ranks and uniforms of prosecutors. In particular, these are the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office" on the assignment of class ranks to prosecutors" (Reg. № 9452 of 03.07.2023) and the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office" on Improving the Rules for the Use of Symbols and Insignia in the Prosecutor's Office" (Reg. № 9452-1 of 19.07.2023). It has been established that these drafts propose to amend the Law of Ukraine "On the Prosecutor's Office" as follows

a) to return the mechanism for assigning class ranks, also providing for the possibility of demotion and deprivation of class rank in cases determined by the relevant Law and the Regulation on Class Ranks of Prosecutors (amendments to Articles 9, 20-1, 41, 42, 51 of the Law);

b) to establish that the provisions on the payment of a class rank allowance to prosecutors shall enter into force on January 1 of the year following the year of termination of martial law.

Based on a systematic analysis of the proposed amendments and current Ukrainian legislation, and taking into account the current state and legal realities, the author notes that the proposed amendments require a thorough comprehensive discussion and further clarification. The author provides his own motivation for the issues under study.

The author emphasizes that in the current conditions for Ukraine, the return of class ranks for prosecutors may cause more negative consequences than positive ones. Also, the realities of today show that this is not a primary goal and is not a prerogative for Ukraine.

The article notes that the restoration of class ranks, although it may have a symbolic meaning, does not actually solve the root problems related to the professional training of prosecutors, ensuring their independence and responsibility to citizens.

Key words: prosecutor's office, prosecutorial activity, class ranks, legal status of a prosecutor, prosecution.

У сучасному вітчизняному суспільстві, яке переживає важливі трансформації в різних сферах, питання реформування державних інституцій набуває особливої актуальності та значущості. Прокуратура України, як один із ключових елементів правової системи у сфері захисту прав і свобод громадян, також стоїть перед необхідністю адаптації до нових реалій. Ці реалії ускладнюються великою війною, що принесла чимало викликів українській демократії, впливає

на внутрішньополітичний простір країни, змінює ситуацію в інформаційних колах, показує якість роботи різних державних інституцій, зокрема тих, які мають справу із військовими злочинами та оборонною сферою.

Одним із різновидів такої адаптації для прокуратури України має бути розгляд питання про посилення авторитету системи прокуратури в державному механізмі, підвищення якості роботи прокурорів та посилення сти-

мулів для ефективного виконання службових/посадових обов'язків. Як передумови для цього у юридичних колах все частіше стали лунати пропозиції щодо відновлення класних чинів працівників прокуратури. Не можемо не погодитися, що ці аспекти, на перший погляд, можуть відігравати роль у формуванні корпоративного духу та самоідентифікації серед прокурорів. Проте, враховуючи комплексність сучасних викликів та потребу у стратегічному підході до реформування, важливо підкреслити, що обговорювані питання не можуть бути вирішені лише шляхом точкових змін.

Тому в контексті складної трансформації правової системи та інституційної реформи доцільно розглядати ці питання з більш широкою та глибокою перспективи. Тож актуальність та своєчасність даного дослідження підсилюється і тим, що воно спрямоване на знаходження оптимальних шляхів адаптації прокуратури до вимог сучасності, з урахуванням прогресивних законодавчих ініціатив та обґрунтуванням їх необхідності в обговорюваній сфері.

Справедливо було б зауважити, що обговорення таких змін почалося майже відразу після прийняття Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII [1], яким і було скасовано класні чини для прокурорської системи. Звісно такі обговорення відбувались, насамперед, серед представників «прокурорського мундиру» [2; 3]. На сьогодні ж до них приєдналися і представники народу — народні депутати, які внесли до законодавчого органу вже не один законопроект, у яких пропонується відновити диференціацію статусу прокурора. Вважаємо, що ці проекти свідчать про реальний інтерес до ролі та статусу прокурорської системи в сучасному суспільстві.

Одними із останніх депутатських розробок у цьому напрямку є зареєстровані в Верховній Раді України альтернативні проекти законів, спрямовані на врегулювання питань, пов'язаних з класними чинами та форменим одягом працівників прокуратури. Зокрема, це проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо присвоєння класних чинів працівникам органів прокуратури» (реєстр. № 9452 від 03.07.2023) [4] та проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо удосконалення норм використання символіки та знаків розрізнення в органах прокуратури» (реєстр. № 9452-1 від 19.07.2023) [5]. Указаними проектами пропонується внести такі зміни до Закону України «Про прокуратуру»:

а) повернути механізм присвоєння класних чинів, передбачивши також можливість пониження та позбавлення класного чину у випадках, визначених профільним Законом та Положенням про класні чини працівників органів прокуратури (зміни до ст.ст. 9, 20-1, 41, 42, 51 Закону);

б) встановити, що положення про виплату надбавки за класний чин працівників органів прокуратури набувають чинності з 01 січня року, наступного за роком припинення воєнного стану.

Після систематичного аналізу запропонованих змін і чинного законодавства України, з огляду на сучасні державно-правові реалії, важливо відзначити, що запропоновані зміни потребують ґрунтовного всебічного обговорення та подальшого уточнення. Спробуємо навести власну мотивацію із досліджуваних питань.

У четвертому абзаці пункту 1 пояснювальної записки до та проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо удосконалення норм використання символіки та знаків розрізнення в органах прокуратури» (реєстр. № 9452-1) вказано, що на сьогоднішній день Закон України «Про прокуратуру» відрізняється від інших законів України, що регулюють проходження професійної публічної та державної служби (за винятком політичних посад), оскільки він не передбачає такого елемента службової кар'єри, як присвоєння класних чинів (рангів, спеціальних звань та ін.) [6]. Однак

автори законопроекту не врахували, що правовий статус прокуратури України був істотно змінений після ліквідування системи класних чинів.

Вважається, що наразі прокуратура в Україні не має відокремленого та самостійного місця, а входить у систему органів правосуддя. Це обумовлено внесенням змін до Конституції України Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII, та Рішенням Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020. В останньому відзначено, що одним з наслідків конституційної реформи 2016 року стало те, що інститут прокуратури втратив свій окремих статус у структурі державної влади. Згідно з новим українським конституційним правопорядком, прокуратура як інститут, що виконує функцію кримінального переслідування, структурно входить у загальну систему правосуддя. Прокурор, діючи від імені суспільства, та суддя, діючи від імені держави, мають бути справедливими і неупередженими у виконанні своїх професійних обов'язків. Як і судді, прокурору не слід виконувати свої професійні обов'язки, якщо є приватний інтерес. Прокурор, як і суддя, має дотримуватися певних обмежень, які мають на меті забезпечити його неупередженість і чесність [7]. Тому порівняння служби в органах прокуратури з професійною публічною та державною службою в інших органах, окрім суду, є недоцільним.

В рішенні Конституційного Суду України від 18 червня 2020 року № 5-р(П)/2020 вказано, що схожість професії прокурора з професією судді має відобразитися у встановленні механізмів та процедур у питаннях професійної підготовки, оцінювання, призначення, кар'єрного росту, дисциплінарної відповідальності, звільнення прокурорів та інші.

У контексті розгляду досліджуваного питання, важливо згадати, що ні в системі судового устрою, ні в інституті адвокатури за чинним законодавством не передбачені норми щодо запровадження у статусі вказаних осіб будь-яких рангів, чинів, звань або інших статусних поділів. Кожен з цих посадовців виконує свої обов'язки та повноваження відповідно до закону, дотримуючись свого процесуального статусу. Потенційна можливість присвоєння прокурору певного класного чину не може та не повинна впливати на якість та повноту виконання ним своїх обов'язків.

Однак дискусійність викликає не тільки обґрунтування законопроектів, а й мета прийняття аналізованих змін. Згідно з аналізу пояснювальних записок до законопроектів, їх метою є підвищення ефективності діяльності органів прокуратури через встановлення додаткових стимулів для результативної роботи прокурорів. З метою досягнення цієї цілі, пропонується внести зміни до Закону України «Про прокуратуру», якими передбачено повернення в українське законодавство механізму присвоєння класних чинів прокурорам, що, на думку авторів законопроекту, сприятиме підвищенню якості роботи прокурорів.

Питання про доречність існування (або повернення) класних чинів є дуже складним та багатоаспектним для аналізу, оскільки воно пов'язане з іншими факторами і не може розглядатися окремо від питань про надбавки до заробітної плати за класний чин, оцінювання якості роботи прокурорів та притягнення до юридичної, зокрема дисциплінарної, відповідальності, а також про відомчі заохочувальні відзнаки.

Враховуючи це, ми категорично не підтримуємо позицію, що механізм присвоєння класного чину (у тому вигляді, в якому він пропонується в обох проектах) буде стимулювати до якісної роботи прокурорів. Для обґрунтування нашої позиції приведемо наступне.

Перш за все, давайте розглянемо українське законодавство щодо статусу прокурора. Згідно статті 1 Закону України «Про прокуратуру», прокуратура України представляє собою єдину систему, яка в порядку, визначеному цим Законом, реалізує функції, передбачені Конституцією

України, з метою захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави. Стаття 36 Закону України «Про прокуратуру» встановлює текст присяги прокурора, згідно з яким особа, призначена на посаду прокурора, отримує повноваження прокурора після складання присяги, яка зобов'язує виконувати свої обов'язки чесно, сумлінно та безупереджено, зокрема сприяти утвердженню верховенства права, захищати права та свободи людини, інтереси суспільства та держави, постійно вдосконалювати свою професійну майстерність [1].

Аналогічне положення міститься і в статті про права та обов'язки прокурорів. Тож виявляється, що сумлінне (у нашому контексті це означає якісне, результативне, ефективне, належне) виконання службових обов'язків є прямо передбаченим законом обов'язком прокурора. Це підтверджується і нормою, яка регулює засади прокурорської діяльності. Отже, виконання прокурором своїх службових обов'язків є еквівалентом якісного виконання або результативного¹ виконання обов'язків, які він взяв на себе. З цього випливає, що прокурор не має права не якісно виконувати свої обов'язки.

По-друге, за неякісне чи нерезультативне виконання службових обов'язків прокурор може бути притягнутий до різних форм юридичної відповідальності. Це може бути кримінальна відповідальність, як, наприклад, стаття 367 Кримінального кодексу України «Службова недбалість», або дисциплінарна відповідальність, серед підстав якої у пункті першому зазначено – «1) невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків» [8].

По-третє, зрозуміло, що питання якісного виконання прокурорами своїх службових обов'язків знайшли відображення у і Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів, відповідно до якого одним із завдань Кодексу є забезпечення компетентного та ефективного здійснення прокурорами своїх професійних обов'язків на підставі дотримання принципів верховенства права, законності, справедливості, неупередженості, визначення морально-етичних стандартів внутрішньої та зовнішньої комунікації [9]. Тож не якісне чи не результативне виконання прокурором своїх повноважень буде прямим порушенням правил професійної етики та поведінки та може тягнути передбачені законом правові наслідки.

По-четверте, з 1 січня 2023 року набрало чинності Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів [10]. Відповідно до нього оцінювання якості роботи прокурорів здійснюється з метою встановлення результативності виконання прокурорами своїх службових обов'язків; мотивування прокурорів до підвищення професійного розвитку; забезпечення ефективного досягнення цілей на виконання стратегії розвитку прокуратури; підвищення якості управління кадрами в органах прокуратури. Під час оцінювання прокурорів ураховуються: повнота, своєчасність і якість виконання прокурором службових обов'язків; повнота, своєчасність і якість виконання посадових обов'язків, установлених для відповідної адміністративної посади: управлінських функцій та завдань підрозділу; участь у заходах із професійного розвитку, у тому числі підвищення кваліфікації у формі обов'язкових тренінгів; наставництво, інші види діяльності, у тому числі участь у робочих групах, комісіях, наявність державних нагород, заохочувальних відзнак, інших заохочень, отриманих у звітному періоді, наявність чи відсутність дисциплінарних стягнень. За результатами оцінювання здійснюється процедура прийняття рішення про преміювання прокурора.

Фактично, ми можемо сказати, що система оцінювання якості роботи прокурорів, за результатами якої прокурори отримують певні бали (щорічно), а на підставі останніх

отримують премії як своєрідне заохочення до більш ефективного виконання службових обов'язків, вже замінила систему класних чинів. Також можемо з певними обмеженнями сказати, що ця система оцінки якості роботи прокурорів може навіть є більш прогресивною та оперативною, адже здійснюється щорічно, матиме постійний контроль та щорічну мотивацію прокурорів.

І, по-п'яте, в системі правових основ органів прокуратури є Положення про відомчі заохочувальні відзнаки прокуратури України [11], яким визначено порядок відзначення відомчими заохочувальними відзнаками прокуратури України працівників прокуратури та Тренінгового центру прокурорів України за вагомі особисті досягнення у професійній діяльності, сумлінне і зразкове виконання службових обов'язків, ініціативність у роботі, тривалу й бездоганну службу, а також в особливих випадках інших осіб з бездоганною репутацією за плідну співпрацю з органами прокуратури України у питаннях зміцнення законності, захисту конституційних прав і свобод людини та інтересів держави.

Тож вважаємо, що таких вищезазначених «стимулів» вже має бути достатньо для прокурора.

Окрім цього слід наголосити, що запровадження класних чинів протирічить чинній нормі, що закріплює статус прокурорів. Відповідно до ч. 2 ст. 15 Закону України «Про прокуратуру», яка має назву «Статус прокурора», прокурори в Україні мають єдиний статус незалежно від місця прокуратури в системі прокуратури України чи адміністративної посади, яку прокурор обіймає у прокуратурі. Тобто диференціація прокурорів за класними чинами може нівелювати цей підхід.

Не можемо погодитися (з авторами першого законопроекту), що в умовах модернізації прокуратури, діджиталізації суспільства є необхідність до повернення класних чинів як давньої традиції державної правоохоронної служби. Також правові сучасні реалії такі, що система органів прокуратури з 2015 року з проведення першої процедури перевірки професійного рівня прокурорів пройшла декілька різних етапів «кадрового очищення» на різних рівнях, до системи прокуратури зараховані особи і без досвіду роботи в прокуратурі, і молоді випускники юридичних закладів, що є свідченням кадрового оновлення органів прокуратури. Те саме можемо сказати і про правоохоронні органи, що нещодавно (відносно) створені в державному механізмі, такі як Національне антикорупційне бюро України, Державне бюро розслідувань та інші, до лав яких також були призначені особи і без попереднього досвіду роботи в правоохоронних органах (у тому числі). Це у комплексі дає можливість говорити про недоцільність і несвоечасність повернення класних чинів в органи прокуратури.

Так само не можемо погодитися із твердженнями авторів законопроекту стосовно того, що відсутність відповідного класного чину у прокурора, який очолює координаційну діяльність правоохоронних органів, працівники яких мають звання та чини, негативним чином впливає на його авторитет та вагомість його рішень та вимог. Авторитет інституту прокуратури в цілому визначається місцем системи прокуратури в системі державної влади, в системі стримувань та противаг, місцем та правомочностями в системі правоохоронних органів. Кожен прокурор системи прокуратури України володіє державно-владним статусом, володіє повноваженнями органу прокуратури, є публічним представником держави. Також законодавство містить певні гарантії прокурорської діяльності, аж до можливості застосування державного примусу та притягнення до відповідальності винних осіб. Згідно із вітчизняним законодавством прокурори виконують конституційні функції не відокремлено, а у взаємодії з іншими правоохоронними органами/органами досудового розслідування/органами правопорядку. Це значить, що і на ці інші

¹ Під нерезультативністю ми маємо на увазі діяльність, що не має за ціль досягнення мети прокурорської діяльності (відповідно до статті 1 Закону України «Про прокуратуру»).

органи закон покладає певні права та обов'язки, останні є особливо актуальними у взаємовідносинах з органами прокуратури. Тож, авторитет та вагомість рішень прокурора мають визначатися його правовим/процесуальним статусом, правовою культурою учасників процесуальних/процедурних правовідносин, а не особистими вподобаннями представників інших правоохоронних органів. Останні, до речі, за неналежне виконання законних вказівок, вимог, доручень прокурора, а також за неналежне виконання своїх повноважень у взаємодії з органами прокуратури у процесі реалізації координаційної діяльності можуть бути притягнені до юридичної відповідальності. І то вже питання до правової культури та професійного рівня інших посадових осіб, що не повинно бути фактором нагромадження на прокурора класного чину.

На останок необхідно звернути увагу на пропозиції про виплату надбавки за класний чин працівників органів прокуратури – з 01 січня року наступного за роком припинення воєнного стану. По-перше, Комітет Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності у своєму висновку зазначав, що «За розрахунками Міністерства фінансів України, наведеними в експертному висновку до законопроекту, починаючи з 1 січня 2021 року виплата відповідної надбавки працівникам органів прокуратури потребуватиме для Офісу Генерального прокурора додатково з державного бюджету щонайменше понад 250 млн гривень щорічно (з розрахунку чинного розміру надбавки для юриста I класу)...». А запровадження класних чинів разом з доплатами, не відповідає вимогам часу, оскільки в період триваючої військової агресії з боку росії проти України та введення в Україні воєнного стану зумовлює перерозподіл коштів на оборону країни, а не на оплату запровадження нових надбавок. Повторимося, є більш нагальні і необхідні питання, що мають бути вирішені за кошти державного бюджету – сфера оборони, медична сфера, відбудова державного соціального сектору тощо.

По-друге, у проєкті пропонується доповнити Закон статтею 20-1 такого змісту: «Стаття 20-1. Класні чини працівників органів прокуратури. 1. Прокурорам присвоюються класні чини. Присвоєння класного чину проводиться в послідовному порядку з урахуванням ділових

і особистих якостей прокурора, відповідно до посади, яку він займає, та стажу роботи в органах прокуратури». Поряд із цим у чинному Законі України «Про прокуратуру» вже є стаття, яка встановлює механізми отримання прокурорами доплат за обіймання певної посади та за стаж роботи (виступу років). Так, стаття 81 Заробітна плата закріплює, що «2. Заробітна плата прокурора складається з посадового окладу, премій та надбавок за: 1) виступу років; 2) виконання обов'язків на адміністративній посаді та інших виплат, передбачених законодавством. Преміювання прокурорів здійснюється в порядку, затвердженому Генеральним прокурором, за результатами оцінювання якості їх роботи за календарний рік у межах фонду преміювання...».

Тож вбачається, що законопроект пропонує дублювання доплат за одними і тими ж підставами, що вже наявні у Законі України «Про прокуратуру», і зрозуміло це є неприпустимим (навіть у мирні часи).

Підсумовуючи аналіз проблематики, необхідно підкреслити, що в сучасних умовах для України повернення класних чинів для працівників прокуратури може викликати більше негативних наслідків, ніж позитивних. Також реалії сьогодення показують, що це не є першочерговою метою і не є прерогативою для нашого суспільства.

Відновлення класних чинів хоч і може мати символічне значення, насправді не розв'язує корінних проблем, що стосуються професійної підготовки прокурорів, забезпечення їхньої незалежності та відповідальності перед громадянами.

Погоджуємося із фахівцями, які зазначають, що «Закон № 113-IX прийнято з метою створення передумов для побудови ефективної, професійної та незалежної системи прокуратури. Зазначеними Законами інститут класних чинів в прокуратурі було планомірно ліквідовано, відтак пропонувані проєктом Закону зміни щодо його відновлення не можна вважати послідовним кроком у реформуванні системи органів прокуратури» [12].

До того ж, законопроекти, що знаходяться на розгляді у Верховній Раді України, мають значну кількість неточностей, протиріч та дублювань, які необхідно спершу усунути та фінансово обґрунтувати з метою приведення його у повну відповідність до Конституції України та вимог часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про прокуратуру: Закону України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 01.09.8.2023).
2. Амелін О. Повернення класних чинів та форменого одягу як додатковий стимул для результативної роботи прокурорів в Україні. *Публічне право*. 2021. № 3 (43). С. 50-59.
3. ОГПУ: Щоб повернути престиж прокуратурі, треба відновити прокурорські чини / *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/03/26/7245156/index.amp> (дата звернення: 01.09.8.2023).
4. Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо присвоєння класних чинів працівникам органів прокуратури: Проєкт Закону України № 9452 від 03.07.2023 / *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42234> (дата звернення: 01.09.8.2023).
5. Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо удосконалення норм використання символіки та знаків розрізнення в органах прокуратури: Проєкт Закону України № 9452-1 від 19.07.2023 / *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42324> (дата звернення: 01.09.8.2023).
6. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо присвоєння класних чинів працівникам органів прокуратури». / *Верховна Рада України*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1860860> (дата звернення: 01.09.8.2023).
7. Рішення Другого сенату Конституційного Суду України у справі за конституційною скаргою громадянки України Левченко Ольги Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису пункту 5 розділу III «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 2 березня 2015 року № 213-VIII. / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/va05p710-20> (дата звернення: 01.09.8.2023).
8. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 01.09.8.2023).
9. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів: Всеукраїнська конференція прокурорів 27.04.2017 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text> (дата звернення: 01.09.8.2023).
10. Про затвердження Положення про систему оцінювання якості роботи прокурорів: Наказ Офісу Генерального прокурора від 29.12.2021 № 407 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0407905-21#Text> (дата звернення: 01.09.8.2023).
11. Про затвердження Положення про відомчі заохочувальні відзнаки прокуратури України: Наказ Офісу Генерального прокурора від 12.11.2021 № 353 / *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0353905-21#Text> (дата звернення: 01.09.8.2023).
12. Висновок Міністерства юстиції України на проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про прокуратуру» щодо підвищення ефективності діяльності органів прокуратури» (реєстр. № 3062 від 13 лютого 2020 року). / Кабінет Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-2171116.pdf (дата звернення: 01.09.8.2023).